

سازمان حفاظت محیط زیست معاونت محیط طبیعی و تنوع زیستی

دستورالعمل نحوه صدور مجوز خروج منابع ژنتیکی حیات وحش

مقدمه:

به منظور حفاظت، توام با تسهیل امور پژوهشی و بهره برداری پایدار از منابع ژنتیکی حیات وحش کشور همچنین حفاظت از حقوق ملی در برابر بهره برداران و پیاده سازی برنامه بهینه نگهداری منابع ژنتیکی، ایجاد یک زیر ساخت حقوقی و کارآمد لازم و ضروری است. از اینرو با اتکا به اصل ۱۳۸ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و به استناد تبصره ۴ ماده ۱۲ آیین نامه اجرایی شرایط دسترسی و نحوه بهره برداری ژنتیکی موضوع ماده (۶) قانون حفاظت و بهره برداری از منابع ژنتیکی کشور، مصوب جلسه مورخ ۱۴۰۰/۴/۶ هیات وزیران، نحوه صدور مجوز خروج منابع ژنتیکی حیات وحش با اهداف پژوهشی و غیر پژوهشی به شرح دستورالعمل زیر ابلاغ می گردد.

ماده ۱- در این دستورالعمل تعریف اصطلاحات و عبارت های تخصصی و حقوقی به کار رفته، منطبق با تعاریف مندرج در قانون حفاظت و بهره برداری از منابع ژنتیکی کشور و آیین نامه اجرایی موضوع ماده ۶ قانون است.

ماده ۲- شمول دستورالعمل

- ۱-۲- بانک های ژن و زیست بانک ها به منظور حفاظت از منابع ژنتیکی، دسترسی و بهره برداری ژنتیکی حسب وظایف خود مطابق قوانین و ضوابط جاری. موضوع ماده ۳ آیین نامه
- ۲-۲- مجموعه داران حقیقی و حقوقی. موضوع ماده ۴ آیین نامه
- ۳-۲- محققان ایرانی و غیر ایرانی به منظور انجام امور پژوهشی. موضوع تبصره ۵ ماده ۷ آیین نامه
- ۴-۲- بهره برداری ژنتیکی از منابع ژنتیکی توسط افراد غیر ایرانی موضوع تبصره ماده ۱۶ آیین نامه
- ۵-۲- مبادله منابع ژنتیکی یا انتقال آنها به صورت دائم، موقت، امانی، هدایی، با اهداف پژوهشی و غیر پژوهشی

۲-۶- کلیه اشکال و اجزای زنده و غیر زنده حیات وحش در زیستگاه طبیعی، مراکز تکثیر و پرورش، باغ وحش ها، موزه ها، کارگاه های تاکسیدرمی، زیست بانکها و بانکهای ژن، مجموعه داران، هرباریوم ها، حیوانات خانگی مشمول سایتیس و موارد مشابه

تبصره ۱ - صدور مجوز خروج برای موارد اشاره شده در این ماده و سایر موارد پس از تایید ساختار امکان پذیر است

تبصره ۲ - صادرات هرگونه منابع ژنتیکی با رعایت ردیف ۲ بند الف ماده ۲۳ احکام دائمی برنامه های توسعه کشور انجام می شود.

ماده ۳ - سطوح دسترسی به منابع ژنتیکی حیات وحش جهت خروج

منابع ژنتیکی حیات وحش جهت خروج در سه سطح ۱ و ۲ و ۳ قرار می گیرند.

۳-۱ - سطح ۱: خروج این گونه ها در هر حالت (زنده، غیرزنده، تاکسیدرمی شده، اندام، بافت، منبع ژنتیکی، اطلاعات ژنتیکی و ...) به خارج از کشور ممنوع است. این گونه ها شامل:

۳-۱-۱- گونه های اندمیک (پیوست شماره ۱)

۳-۱-۲- همه گونه های بومی ضمیمه ۱ سایتیس . (پیوست شماره ۲)

۳-۱-۳- همه گونه های بومی که نادر و کمیاب هستند و خروج آنها سبب تهدید بقای آنها خواهد شد .

۳-۱-۴- همه گونه های بومی که در مقیاس جهانی یا ناحیه ای در طبقه در طبیعت انقراض یافته (EW) به شدت در معرض خطر انقراض (CR) و یا در خطر انقراض (EN) فهرست سرخ IUCN باشند.

۳-۱-۵- همه نمونه های هولوتایپ

۳-۱-۵- همه گونه هایی که در فهرست "در معرض خطر انقراض" سازمان حفاظت محیط زیست باشند . (پیوست شماره ۳)

تبصره ۱: به منظور تسهیل در امر پژوهش خروج منابع ژنتیکی سطح ۱ با اهداف پژوهشی تنها برای اجرای پروژه های تحقیقاتی که دانش تخصصی و امکانات لازم آن در کشور وجود ندارد با رعایت شرایط مندرج در ماده ۴ این دستورالعمل و تایید ساختار مجاز است.

تبصره ۲: به منظور حفاظت از منابع ژنتیکی خروج منابع ژنتیکی سطح ۱ با اهداف غیر پژوهشی (به استثنای گونه های اندمیک) تنها در صورتی امکان پذیر است که این منابع در خارج از زیستگاه طبیعی تکثیر شده یا با مجوز از طبیعت برداشت شده و مبادله یا خروج آنها تهدیدی را متوجه حضور گونه در زیستگاه طبیعی ننماید.

تبصره ۳: در صورت بروز تهدیدات جدی در جمعیت های گونه های سطح ۱، به منظور حفاظت و رفع تهدیدات موجود، خروج گونه مورد نظر پس از بررسی کارشناسی و کسب تاییدیه ساختار امکان پذیر است.

۲-۳ - سطح ۲: گونه هایی که خروج آنها در هر حالت (زنده، غیرزنده، تاکسیدرمی شده، اندام، بافت، منبع ژنتیکی، اطلاعات ژنتیکی و ...) به خارج از کشور با شرایط مندرج در این دستورالعمل و اخذ مجوزهای لازم امکانپذیر است که شامل موارد زیر است:

۱-۲-۳- همه گونه های بومی ضمیمه II و III سایتیس (پیوست شماره ۲)

۲-۲-۳- همه گونه های بومی که در مقیاس جهانی یا ناحیه ای در طبقه آسیب پذیر (VU) و نزدیک به تهدید (NT) فهرست سرخ IUCN هستند.

۳-۲-۳- همه گونه هایی که در فهرست "حمایت و حفاظت شده" سازمان حفاظت محیط زیست کشور قرار دارند. (پیوست شماره ۴)

۴-۲-۳- گونه هایی که در طبقه I فهرست کنوانسیون حفاظت از گونه های مهاجر وحشی (The Convention on Migratory Species; CMS) قرار دارند. (پیوست شماره ۵)

۳-۳- سطح ۳ - همه گونه هایی که خارج از فهرست گونه های سطح ۱ و ۲ هستند در این سطح قرار داشته و خروج آنها منوط به صدور مجوز بر اساس رویه های داخلی سازمان و توسط واحد تخصصی مربوطه است

ماده ۴ - خروج منابع ژنتیکی حیات وحش با هدف پژوهشی

۱-۴- خروج منابع ژنتیکی برای اجرای پروژه های تحقیقاتی که دانش تخصصی و امکانات لازم آن در کشور وجود ندارد، مستلزم ثبت پروپوزال مصوب از طریق سامانه و تأیید پروژه تحقیقاتی توسط واحد تخصصی است.

۲-۴- مجوز خروج منابع ژنتیکی حیات وحش به مراکز تحقیقاتی خارجی توسط سازمان حفاظت محیط زیست صادر می شود.

۳-۴- متقاضیان خروج منابع ژنتیکی موظف به تکمیل فرم توافقنامه انتقال مواد (MTA) هستند. توافقنامه انتقال مواد (MTA) برای انتقال منابع ژنتیکی حیات وحش به خارج از کشور و صرفاً جهت انجام تحقیقات علمی بین دو مرکز علمی-تحقیقاتی دارای مجوز از وراجع ذیصلاح است و نمونه ارسال شده نباید برای مصارف دیگری مورد استفاده قرار گیرد.

۴-۴- فرم توافقنامه انتقال مواد در سایت رسمی سازمان حفاظت محیط زیست به عنوان متولی قانونی حفاظت از حیات وحش کشور قابل دسترسی است. مسئولان دو مرکز علمی- تحقیقاتی در داخل و خارج از کشور موظفند این فرم را در دو نسخه تکمیل و امضا نموده و به همراه سایر مدارک لازم (مندرج در بند ۴-۹) در سامانه سازمان حفاظت محیط زیست به آدرس ..... ثبت نمایند.

۵-۴- ادارات کل حفاظت محیط زیست استان ها موظفند نسبت به انتقال منابع ژنتیکی بین مراکز علمی تحقیقاتی داخلی و خارجی اقدامات نظارتی لازم را اعمال نموده و متقاضیان را به کسب مجوز لازم از سامانه راه اندازی شده توسط سازمان حفاظت محیط زیست (ستاد) هدایت نمایند.

۴-۶- در صورت صدور مجوز خروج، متقاضی موظف است از هر نمونه ای که قصد خروج دارد، نمونه ای متناسب با موضوع پژوهش و نظر واحد تخصصی در اختیار سازمان قرار دهد.

۴-۷- متقاضی موظف است اطلاعات ژنتیکی نمونه های خارج شده را در سامانه جامع اطلاعات سازمان ثبت نماید. اطلاعات ژنتیکی متناسب با موضوع پژوهش و نظر واحد تخصصی می تواند شامل یک یا چند مورد مشروحه ذیل باشد.

۴-۷-۱- خوانش توالی نوکلئوتیدها و داده های مرتبط

۴-۷-۲- اطلاعات مربوط به مجموعه توالی، تفسیر و نقشه ژنتیکی آن. این اطلاعات ممکن است کل ژنوم، ژن های انفرادی یا قطعاتی از آن، بارکد ها، ژنوم اندامک ها یا چند شکلی های تک نوکلئوتیدی را تفسیر نماید.

۴-۷-۳- اطلاعات مربوط به بیان ژن

۴-۷-۴- اطلاعات مربوط به درشت مولکول ها و متابولیت های سلولی

۴-۷-۵- اطلاعات مربوط به روابط اکولوژیکی و عوامل غیر زنده محیط زیستی

۴-۷-۶- عملکرد، نظیر داده های رفتاری

۴-۷-۷- ساختار، شامل داده ها مورفولوژیکی و فنوتیپ

۴-۷-۸- اطلاعات مربوط به تاکسونومی

۴-۷-۹- روش های استفاده

۴-۸- در صورت انجام تخلفات احتمالی توسط متقاضی نظیر، عدم صحت اطلاعات اعلام شده در فرم ها و مدارک تکمیل شده یا عدم اجرای تعهدات و مواردی از این قبیل، کلیه مجوزهای صادره باطل تلقی خواهد شد و مطابق با ماده ۸ قانون حفاظت و بهره برداری از منابع ژنتیکی کشور با متخلف برخورد می شود.

۴-۹- مدارک لازم

۴-۹-۱- پروپوزال مصوب طرح پژوهشی امضا شده بین دو مرکز علمی-تحقیقاتی

۴-۹-۲- مشخصات مرکز تحقیقاتی ارسال کننده

۴-۹-۳- مشخصات مرکز تحقیقاتی دریافت کننده

۴-۹-۴- تکمیل فرم MTA

۴-۹-۵- تکمیل فرم های شماره ۱ و ۵

۴-۹-۶- مجوزهای مورد نیاز سایر دستگاههای دولتی ذیربط

ماده ۵ - خروج منابع ژنتیکی حیات وحش با هدف غیر پژوهشی

۵-۱- مجوز خروج منابع ژنتیکی حیات وحش کشور با اهداف غیر پژوهشی، مطابق با سطوح تعریف شده در ماده ۳ این دستورالعمل، توسط واحدهای تابعه ستادی و استانی سازمان حفاظت محیط زیست صادر می شود.

۵-۲- کلیه اشکال و اجزای زنده و غیر زنده حیات وحش با هدف مجموعه داری، موزه داری، خانگی، باغ وحش و سایر موارد مشابه مشمول این ماده هستند.

۵-۳- متقاضی موظف است مدارک لازم مندرج در بند ۴-۵ را آماده و در سامانه سازمان حفاظت محیط زیست به آدرس .... ثبت نماید.

۴-۵- مدارک لازم

۵-۴-۱- تکمیل فرم های ۲، ۳، ۴ متناسب با نوع نمونه و فرم شماره ۶

۵-۴-۲- ارائه مجوز های اخذ شده از سازمان حفاظت محیط زیست و مجوزهای مورد نیاز سایر دستگاههای دولتی ذیربط

۵-۴-۳- اخذ مجوز سایتیسی در صورتی که نمونه مشمول ضمائم سایتیسی باشد

۵-۴-۴- گواهی تحویل نمونه ها به سازمان

۵-۴-۵- رسید پرداخت و تسویه هزینه های انجام آزمایش های مورد نیاز از جمله تعیین توالی

ماده ۶- سایر شرایط لازم برای خروج منابع ژنتیکی

۶-۱- در مورد منابع ژنتیکی اعم از پژوهشی و غیر پژوهشی که با هدف دسترسی و بهره برداری ژنتیکی خارج می شوند باید نحوه تسهیم منافع حاصل از دسترسی و بهره برداری ژنتیکی مشخص و قابل رهگیری باشد.

۶-۲- واحدهای تخصصی حسب مورد مکلف هستند لیست منابع ژنتیکی غیر قابل تبادل از جمله گونه های اندمیک و بومی کشور یا سایر گونه ها یی که نباید از کشور خارج یا با طرف های خارجی مبادله شوند را تهیه و به ساختار حفاظت و بهره برداری از منابع ژنتیک حیات وحش اعلام نمایند تا به اطلاع عموم برسد.

ماده ۷- مبادله منابع ژنتیکی

۷-۱- مبادله منابع ژنتیکی در قالب همکاری های بین المللی مستلزم عقد تفاهم نامه همکاری میان سازمان های رسمی با طرف خارجی، ارایه پروپوزال پروژه تحقیقاتی مشترک و تصویب آن در سازمان/ موسسه ذینفع می باشد.

۷-۲- امکان تامین منابع ژنتیکی دریافت شده، از مجموعه های ثبت شده داخل کشور نباشد

۷-۳- مستندات معتبر مبتنی بر مشخصات منابع ژنتیکی دریافت شده از طرف مقابل ارائه گردد.

۷-۴- تبادل به نحو مقتضی به صورت مرحله ای و تأیید راستی آزمایی انجام تعهدات از طرف مقابل انجام شود.

ماده ۸- تمامی هزینه های مربوط به تهیه نمونه ژنتیکی و انجام آزمایش های مورد نیاز به عهده متقاضی خروج نمونه است.

ماده ۹ - فرایند صدور مجوز خروج منابع ژنتیکی

۹-۱- متقاضیان خروج منابع ژنتیکی، باید درخواست خود را از طریق پنجره واحد ارائه خدمات الکترونیک، به همراه فرم های مربوطه تکمیل و بارگذاری نمایند. پس از بررسی درخواست توسط واحد مربوطه، در صورت تکمیل بودن مدارک و مستندات، درخواست ثبت و رسید آن به متقاضی ارائه می شود. تأیید واحد مربوطه به منزله ثبت درخواست متقاضی محسوب می گردد.

تبصره - در صورت نقص در مدارک ارائه شده، و به منظور رفع آنها، موارد به متقاضی اعلام می گردد.

۹-۲- مدت زمان بررسی مدارک و فرم ها از زمان ثبت مدارک حداقل ۱۰ روز کاری بسته به نوع درخواست متقاضی متفاوت خواهد بود.

۹-۳- واحد صدور مجوز پس از کسب نظرات واحد های تخصصی در صورت تایید امکان پذیری تحقیق و انطباق آن با اهداف از پیش تعیین شده، صحت مدارک و ضوابط پیوست شده، عدم مغایرت با اصول و قوانین ملی کشور و اخذ تعهدات لازم، تاییدیه و مجوز برای پلیس گمرک مرزی جهت ارسال نمونه ژنتیکی صادر خواهد کرد تا ارسال نمونه ژنتیکی به خارج از کشور امکان پذیر گردد.

ماده ۱۰- این دستورالعمل در ۱۰ ماده و ۶ تبصره از تاریخ ابلاغ، لازم الاجرا است.

ضمائم :

- فرم شماره ۱- فرم توافقنامه تبادل مواد (MTA)
- فرم شماره ۲- فرم خروج حیوانات خانگی مشمول سایتس
- فرم شماره ۳- فرم خروج اجزای تاکسیدرمی شده، تروفه و موارد مشابه
- فرم شماره ۴- فرم خروج حیوانات مراکز تکثیر و پرورش و باغ وحش ها
- فرم شماره ۵- تعهدنامه خروج منابع ژنتیکی با هدف پژوهشی
- فرم شماره ۶- تعهد نامه خروج منابع ژنتیکی با هدف غیر پژوهشی
- پیوست ۱- فهرست گونه های اندمیک
- پیوست ۲- فهرست گونه های مشمول سایتیس
- پیوست ۳- فهرست گونه های در معرض خطر انقراض سازمان
- پیوست ۴- فهرست گونه های حمایت شده و حفاظت شده سازمان
- پیوست ۵- فهرست گونه های مهاجر وحشی
- پیوست ۶- فهرست گونه های IUCN
- پیوست ۷- شرایط استاندارد تهیه نمونه